

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Liber quintus decimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

Capito in Conjectaneorum ducentesimo quinquagesimo nono, jus esse præfecto senatus habendi dicunt: deque ea re assensum esse Capitonem Tuberoni contra sententiam Iunii refert. nam & tribunus, inquit, plebis senatus habendi jus erat, quamquam senatores non essent, ante Atinium plebiscitum. Id forte l. 298. l. Valerio & p. Verginio Cass. contextum est. Dion. Hal. Lib. X. p. 657. ed. Sylb. Antea illud enim tempus ipsi curiam intrare non licebat. Val. Max. I. II. c. 2. §. 7.

LIBER QUINTUS DECIMUS.

CAPUT I.

Quod in Q. Claudii annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere.

ECLAMAVÉRAT Antonius Julianus rhetor præterquam semper aliàs, tum verò nimium quantum delectabiliter & feliciter, sunt enim fermè scholasticæ istæ declamationes ejusdem hominis ejusdemque faciendæ, non ejusdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares ejus circumfusi undique eum prosequebamur domum: quum deinde subeuntes montem Cispium conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis arduisque tabulatis editam; & propinqua jam omnia flagrare vasto incendio. tum quispiam ibi ex comitibus Juliani, Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum; sed pericula sunt longè maxima. siquid autem posset remedii fore, ut ne tam assiduè domus Romæ arderent, venum herclè dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi Julianus lætâ, ut mos ejus fuit, inter fabulandum venustate, Si annalem, inquit, undevicesimum Q. Claudii legissem optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te profectò Archelaus regis Mithridati præfectus, qua medela quaque sollertia ignem defenderes; ut ne ulla tua ædificatio è ligno correpta atque in-

sinuata

Ferri vapores,
ne barbarici
vires ag. possit
gellius. Rub.
II. II. 17.

sinuata flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarii. Repetit: in eo igitur libro scriptum inveni; Quum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Præeum, & contra Archelaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, quum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quòd alumine ab Archelao oblita fuisset. Verba Quadrigarii ex eo libro hæc sunt: *Tum Sulla conatus est & tempore magno eduxit copias ut Archelai turrim unam, quam ille interposuit, ligneam incenderit, venit, accessit, ligna subdidit, submovit Græcos, ignem admovit, satis sunt diu conati, numquam quiverunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine, quod Sulla atque milites mirabantur; & postquam non succendit, reduxit copias.*

C A P. II.

Quòd Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores latioresque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles esse existimaverit.

EX insula Creta quispiam ætatem Athenis agens Platonium se esse philosophum dicebat & viderier gestabat. erat autem nihili homo & nugator, atque in Græcæ facundiæ gloria jactabundus, & præterea vini libidine adusque ludibria ebriofus, is in conviviis juvenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ sollemne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilesque sermones cœperant; tum silentio ad audiendum petito loqui cœptabat; atque id genus vili & incondita verborum caterva hortabatur omnes ad bibendum, idque se facere ex decreto Platonico prædicabat; tamquam Plato in libris, quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripisset, utilemque esse eam bonis ac fortibus viris censuisset. ac simul inter e-

jufmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne
 ingenium ingurgitabat; fomitem eſſe quemdam dicens
 & incitabulum ingenii virtutiſque, ſi mens & corpus
 hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo &
 ſecundo de legibus, non, ut ille nebulo opinabatur,
 ebrietatem iſtam turpiſſimam, quæ labefacere & immi-
 nuere hominum mentes ſolet, laudavit; ſed hanc lar-
 giorem paulò jucundiorẽque vini invitationem, quæ
 fieret ſub quibusdam quaſi arbitris & magiſtris convivio-
 rum ſobriis, non improbavit. nam & modicis hone-
 ſtiſque inter bibendum remiſſionibus refici integrarique
 animos ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimavit, red-
 dique eos ſenſim lætiores atque ad intentiones rurſum
 capiendas fieri habiliores & ſimul, ſi qui penitus in iis
 affectionum cupiditatumque errores ineſſent, quos ali-
 qui pudor reverens concealaret, ea omnia ſine gravi pe-
 riculo, libertate per vinum data, detegi, & ad corri-
 gendum medendumque fieri opportuniora. atque hoc
 etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe neque
 reſpuendas huiſcemodi exercitationes adverſum propu-
 ſandam vini violentiam; neque ullum umquam con-
 tinentem proſum ac temperantem ſatis fideliter viſum
 eſſe, cujus vita virtusque non inter ipſa errorum pericu-
 la & in mediis voluptatum illecebris explorata ſit. nam
 cui Libertia Gratiæque omnes conviviorum incognita
 ſint, quique illarum omnino expertus ſit; ſi eum fortè ad
 participandas ejuſmodi voluptates aut voluntas tulerit,
 aut caſus induxerit, aut neceſſitas compulerit, deleniri
 plerumque & capi; neque mentem animumque ejus
 conſiſtere, ſed vi quadam nova ictum labascerẽ. con-
 grediendum igitur cenſuit & tamquam in acie quadam
 cum voluptariis rebus, cumque iſta vini licentia com-
 minus decernendum: ut adverſum eas non fuga ſimus
 tuti nec abſentia, ſed vigore animi & conſtanti præſen-
 tia moderatoque uſu temperantiam continentiamque

tueamur, & calefacto simul refotoque animo, si quid in eo vel frigida tristitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit, deluamus.

C A P. III.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque, qua præposita est verbis *ausugio* & *aufero*. & an in verbo *autumo* eadem ista hæc præpositio esse videri debeat.

LEgimus librum Ciceronis, qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero, quum dixisset verba hæc, *ausugio*, & *aufero*, composita quidem esse ex præpositione *ab*, & ex verbis, *fugio*, & *fero*; sed eam præpositionem, quo fieret vox pronuntiatiu audituque lenior, versam mutatamque esse in *au* syllabam; cœptumque esse dici *ausugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero*: quum hæc, inquam, ita dixisset; tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit: *Hæc*, inquit, *præpositio*, præter hæc duo verba, nullo alio in verbo reperitur. Invenimus autem in commentario Nigidiano verbum, *autumo* compositum ex *ab* præpositione & verbo *astumo*, dictumque intercisè, *autumo*, quasi *ab astumo*, quod significaret *totum astumo*, tamquam *abnumero*. sed, quod sit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiulque esse videtur, quàm verius. *autumo* enim non id solum significat, sed & *dico* & *opinor* & *censeo*. cum quibus verbis præpositio ista neque cohærentia vocis, neque significatione sententiæ convenit. præterea vir acerrimæ in studio litterarum licentiæ M. Tullius non sola esse hæc duo verba dixisset, si reperiri posset ullum tertium. Sed illud magis inspicere quærique dignum est, versane sit & mutata *ab*, præpositio in, *au*, syllabam propter lenitatem vocis, an potius *au*, particula sua sit propria

propria origine, & proinde, ut pleræque aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta sit: sicuti est in illo versu Homeri:

αὐτὶ ἱπποῦν μὴ πρῶτα ἐῖσφάξαν ἐῖδεσαν.

C A P. IV.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine; quem primum de Parthis triumphasse memoria traditum est.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despiciatissimos. Nihil aded de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt, quæ de Ventidio Basso scripta sunt. eum Picentem fuisse, genere & loco humili; & matrem ejus à Pompejo Strabone Pompeji magni patre bello sociali, quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse; mox triumphante Pompejo Strabone, eum quoque puerum inter cæteros ante currum imperatoris sinu matris vectum esse; post, quum adolevisset, victum sibi agrè quæsisse, eumque sordidè invenisse comparandis mulis & vehiculis quæ magistratibus, qui sortiti provincias forent, præbenda publicè conduxisse; in isto quæstu notum esse cæpisse C. Cæsari, & cum eo profectum esse in Gallias: tum quia in ea provincia satis naviter versatus esset, deinceps civili bello mandata sibi pleræque impigrè & strenuè fecisset, non modò in amicitiam Cæsaris, sed ex ea in amplissimum quoque ordinem pervenisse: mox tribunum quoque plebi ac deinde prætorem creatum, atque in eo tempore judicatum esse à senatu hostem cum M. Antonio: post verò conjunctis partibus non pristinam tantùm dignitatem reciperasse, sed & pontificatum ac deinde consulatum quoque adeptum esse: eamque rem tam intoleranter tulisse populum Romanum, qui Ventidium Bassum meminerat curandis
mulis

malis victitasse, ut vulgò per vias urbis versiculi pro-
scriberentur :

Concurrite omnes augures haruspices :

Portentum inusitatum constat est recens,

Nam mulos qui fricabat consul factus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus præpositum esse
à M. Antonio provinciis orientalibus, Parthosque in
Syriam introrumpentis tribus ab eo præliis suos scribit,
eumque primum omnium de Parthis triumphasse, &
morte obita publico funere sepultum esse

C A P. V.

*Verbum profligo à plerisque dici impropiè in-
scieque.*

SIcut alia verba pleraque, ignorantia & inscitia im-
probe dicentium quæ non intelligant, deflecta ac de-
pravata sunt à ratione recta & consuetudine; ita hujus
quoque verbi, quod est, *profligo*, significatio versa &
corrupta est. nam quum ab affligendo & ad perniciem
interitumque deducendo inclinatum id tractumque sit,
semperque eo verbo, qui diligenter loquenti sunt, ita usi
sint, ut *profligare* dicerent *prodigere* & *deperdere*, *pro-
fligatasque* res quasi *profligatas* & *perditas* appellarint :
nunc audio ædificia & templa & alia ferè multa, quæ
propè absoluta affectaque sunt, *in profligato esse* dici;
ipsaque jam *esse profligata*. Quapropter urbanissimè
respondisse prætorem non indoctum virum Barvasculo
cuidam ex advocatorum turba Sulpicius Apollinaris in
quadam epistola scriptum reliquit. nam quum ille, in-
quit, rabula audaculus ita postulasset, verbaque ita fe-
cisset; Omnia, vir clarissime, negotia, de quibus te
cogniturum esse hodie dixisti, diligentia & velocitate tua
profligata sunt; unum id solum relictum est, de quo,
rogo, audias: tum prætor satis ridiculè, An illa, inquit,
negotia

negotia de quibus jam cognovisse me dicis, profligata sint, equidem nescio. hoc autem negotium quod in te incidit, proculdubio, sive id audiam sive non audiam, profligatum est. Quod significare autem volunt, qui *profligatum* dicunt; ii qui Latine loquuti sunt non *profligatum*, sed *adfectum*, dixerunt. sicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provinciis consularibus. ejus verba hæc sunt: *Bellum adfectum videmus, & vere ut dicam, pene confectum.* item infra: *Nam ipse Caesar quid est quod in ea provincia commorari velit, nisi ut ea, qua per eum adfecta sunt, perfecta reipublica tradat?* idem Cicero in OEconomico. *Quum verò adfecta jam prope æstate uvas à sole mitescere tempus est.*

C A P. VI.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifestum erratum in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Ajace.

IN libro M. Tullii, qui est secundus de gloria, manifestus error est non magnæ rei, quem errorem esse possit cognoscere non aliquis eruditorum, sed qui tantum legerit *Οὐκ ἔστι τὸ ἦ*. quamobrem non tam id mirabamur errasse in ea re M. Tullium: quàm non esse animadversum hoc postea correctumque, vel ab ipso, vel à Tirone liberto ejus, diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo. ita enim scriptum in eo libro est: *Apud eundem poetam Ajax cum Hectore congregiendi de pugnandi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte victus; declaratque se velle, ut suum tumultum multis etiam post sæculis prætereuntes sic loquantur:*

Hic situs est vita jam pridem lumina linquens,

Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense.

Fabitur hac aliquis. mea semper gloria vivet.

Hujus

Hujus autem sententiæ versus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur; sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, priusquam sciat, an Ajax secum depugnandi causa congressurus sit.

C A P. VII.

Observatum esse in senibus, quod annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu, aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum epistola Divi Augusti ad Cajum filium.

Observatum in multa hominum memoria, exper-
tumque est in senioribus plerisque omnibus, sexa-
gesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade ali-
qua venire aut corporis morbique gravioris, aut vitæ in-
teritus, aut animi ægritudinis. propterea, qui rerum
verborumque istiusmodi studio tenentur, eum ætatis
annum appellant *κλιμακτηρικόν*. Noctē quoque ista
proxima superiore, quum librum epistolarum Divi Au-
gusti, quas ad Cajum nepotem suum scripsit, legeremus;
duceremurque elegantia orationis neque morosa neque
anxia, sed facili hercle & simplici: id ipsum in quadam
epistola super eodem anno scriptum offendimus: ejus-
que epistolæ exemplum hoc est: *V I I I. Kalend. Octobr.*
Have mi Cai, meus ocellus jucundissimus: quem semper
medius fidius desidero quum à me abes; sed præcipuè diebus
talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum
Cajum: quem, ubicumque hoc die fuisti, spero lætum
& benevolentem celebrasse quartum & sexagesimum nata-
lem meum. nam, ut vides, κλιμακτηρικόν communem
seniorum omnium tertium & sexagesimum annum ex-
sumus, deo autem ero, ut, quantum mihi superest temporis,
id salvis

id salvis vobis traducere liceat in statu reipublica felicissimo ἀνδραγαθῶντων ὑμῶν & διαδεχομένην stationem meam.

C A P. VIII.

Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuria obprobatione, quâ usus est quum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit.

Q Uum legeremus orationem veterem Favorini non indiferti viri : quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio esse hercle istiusmodi sumtus atque victus, perdidicimus. verba hæc, quæ apposuimus, Favorini sunt : Præfecti popine atque luxuria negant cœnam lautam esse, nisi, quum libentissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœna habetur inter istos, quibus sumtus & fastidium pro facetiis procedit : qui negant ullam avem præter ficedulam totam comesse oportere ; cæterarum avium atque altilium, nisi tantum apponatur ut à cluniculis inferiore parte saturi fiant, convivium putant inopia sordere : superiorem partem avium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere. si pro portione luxuria pergit crescere ; quid reliquetur, nisi ut delibari sibi cœnas jubeant, ne edendo defatigentur ? quando stratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quam diis immortalibus adornatur.

C A P. IX.

Quod Cæcilius poëta frontem genere virili, non poëtice, sed cum probatione & cum analogia appellavit.

V Ere ac disertè Cæcilius hoc Subditivo scripsit :
 Nam hi sunt inimici pessimi fronte hilaro,
 Corde tristi : quos neque ut apprendas neque ut
 mittas scias.

hos

hos ego versus, quum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo fortè juvenum eruditorum dixi. tum de grammaticorum volgo quispiam nobiscum ibi assistens non sanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Cæcilius hic fuit, quum *fronte hilario*, non *fronte hilara*, dixit, & tam immanem solæcismum nihil veritus est? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes sumus, qui frontem improbè indoctèque non virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum auctoritas non *hanc*, sed *hunc frontem* debere dici suadeant. quippe M. Cato in quinto Originum ita scripsit: *Postridie signis collatis, equo fronte, peditatu, equitibus atque alis cum hostium legionibus pugnavit. recto quoque fronte idem Cato eodem in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus; Missas, inquit, auctoritates facias: quas quidem ut habeas, posse fieri puto; sed rationem dic, quam non habes. atque ego his ejus verbis, ut tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magister, rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus litteris finita, quibus *frons* finitur, generis masculinæ sunt, si in genitivo quoque casu eadem syllaba finiantur: ut, *mons, fons, pons, frons*. at ille contrà renidens, Audi, inquit, discipule, plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. petebant ibi omnes ut vel unum statim diceret, sed quum homo vultum intorqueret, & non hisceret, & colores mutaret: tum ego intercessi; & Vade, inquam, nunc, & habeto ad requiringendum triginta dies: postquam inveneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo rescinderet finitionem factam, dimissimus.*

C A P. X.

De voluntario & admirando interitu virginum Milesiarum.

Plutarchus in librorum, quos *ἑὶ θυγῆς* inscripsit, primo, quum de morbis dissereret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Milesii nominis, fere quot tum in ea civitate erant, repente, sine ulla evidenti causa, voluntatem cepisse obeundæ mortis; ac deinde plurimas vitam suspendio amisisse. id quum accideret in dies crebrius, neque animis earum mori perseverantium medicina adhiberi quiret; decrevisse Milesios, ut virgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, quæ essent prævinctæ, efferrentur: post id decretum virgines voluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhoneſti funeris.

C A P. XI.

Verba senatusconsulti, de exigendis urbe Roma philosophis: item verba edicti Censorum, quo improbatum & coercitum sunt, qui disciplinam rhetoricam instituire & exercere Romæ cøperant.

C Fannio Strabone, M. Valerio Messala coss. senatusconsultum de philosophis & de rhetoribus Latinis factum est. M. POMPONIIUS. PRAETOR. SENATUM. CONSULUIT. QUOD. VERBA. FACTA. SUNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBUS. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. POMPONIIUS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. UTI. EI. E. REPUBLICA. FIDE. QUE. SUA. VIDERETUR. UTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius AEnobarbus & L. Licinius

cinus Crassus Censores de cœercendis rhetoribus Latinis ita edixerunt : RENUNCIATUM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QUI. NOVUM. GENUS. DISCIPLINÆ. INSTITUERUNT. AD. QUOS. JUVENTUS. IN. LUDUM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSUISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADULESCENTULOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QUAE. LIBEROS. SUOS. DISCERE. ET. QUOS. IN. LUDOS. ITARE. VELLENT. INSTITUERUNT. HAEC. NOVA. QUAE. PRAETER. CONSUETUDINEM. AC. MOREM. MAIORUM. FIUNT. NE. QUÆ. PLACENT. NE. QUÆ. RECTA. VIDENTUR. QUÆ. PROPTER. ET. HIS. QUI. EOS. LUDOS. HABENT. ET. HIS. QUI. EO. VENIRE. CONSUERUNT. VISUM. EST. FACIUNDUM. UT. OSTENDEREMUS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neque illis solùm temporibus nimis rudibus necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt : verum etiam Domitiano imperante senatusconsulto ejecti, atque urbe & Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Nicopolin Roma deceffit.

CAP. XII.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.

C Gracchus, quum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit. ea verba hæc sunt : *Versatus sum, inquit, in provincia, quomodo ex usu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar; nulla apud me fuit popina: neque pueri eximia facie stabant: sed in convivio liberi vestri modestius erant, quam apud principia.* post deinde hæc dicit : *Ita versatus sum in provincia, ut nemo*

possit verè dicere *assem* aut eo plus in muneribus me accepisse ; aut mea opera quemquam sumtum fecisse. biennium enim fui in provincia : si ulla meretrix domum meam introiit, aut cuiusquam servulus propter me sollicitus est, omnium natorum postremisimum nequissimumque existimatote. quum à servis eorum tam castè me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me putetis eum liberis vixisse. Atque ibi ex intervallo, Itaque, inquit, Quirites, quum Romam profectus sum, Zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportaverunt.

C A P. XIII.

De verbis inopinatis, quæ utroque versum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.

UTor, & vereor, & hortor, & consolor, communia verba sunt, ac dici utroque versum possunt: *vereor te* & *vereor abs te*, id est, tu me vereris: *utor te* & *utor abs te*, id est, tu me uteris. *hortor te* & *hortor abs te*, id est, tu me hortaris. *consolor te* & *consolor abs te*, id est, tu me consolaris. *testor* quoque & *interpretor* significatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inusitata; & an dicta sint in eam quoque partem quæri solet. Afranius in *Consobrinis*:

Hem isto parentum est vita vilis liberis:

Ubi malunt metui quam vereri se ab suis.

hic *vereri* ex ea parte dictum est, quæ est non usitatio. Novius in *Ligartaca* verbum, quod est, *utitur*, ex contraria parte dicit. *Quia supellex multa, quæ non utitur, emitur tamen*: id est, quæ usui non est. M. Cato in quinta *Origine*, *Exeritum*, inquit, suum pransum paratum cohortatum eduxit foras atque instruxit.

Consolor

Consolor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est, scriptum invenimus in epistola Q. Metelli: quam quum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: *At quum animum*, inquit, *vestrum erga me video, vehementer consolor: fides virtusque vestra mihi ante oculos versatur.* Testata itidem & interpretata eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de divinatione: ut *testor interpretorque* verba communia videri debeant. Sallustius quoque eodem modo, *Dilargitis proscriptorum bonis*, dicit, tamquam verbum *largior* sit ex verbis communibus. *Veritum* autem, sicut *puditum* & *pigitum*, non personaliter per infinitum modum dictum esse non à vetustioribus tantum videmus, sed à M. quoque Tullio in secundo de Finibus. *Primum*, inquit, *Aristippi Cyrenaicorumque omnium, quos non est veritum in ea voluptate, que maxima dulcedine sensum moveret, summum bonum ponere.* *Dignor* quoque & *veneror* & *confiteor* & *testor* habita sunt in verbis communibus. sic illa in Virgilio dicta sunt:

Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo, &:

Carisusque dabis venerata secundos.

Confessi autem æris, de quo facta confessio est, in XII tabulis scriptum est, his verbis: **AERIS. CONFESSI DEBITI. QUE. JUDICATIS. TRIGINTA. DIES. JUSTI. SUNTO.** item ex isdem tabulis quoque est: **QUI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBRIPENS. VE. FUERIT. NI. TESTIMONIUM. FARIATUR. IMPROBUS. INTESTABILIS. QUE. ESTO.**

C A P. XIV.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Grecis mutuatus est.

A Pad Q. Metellum Numidicum, in libro accusationis in Valerium Messalam tertio, novè dictum

esse annotavimus. verba ex oratione ejus hæc sunt :
*Quum se sciret in tantum crimen venisse, atque socios
 ad senatum questum flentes venisse, sese pecunias maxi-
 mas exactos esse. pecunias, inquit, maximas exactos,*
 pro eo quod est, *pecunias à se maximas exactas.* Id no-
 bis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt,
εἰς τὴν ἐξίχτην με ἐξέπεσον : id significat, *exegit me pe-
 cuniam.* quod si id dici potest, etiam *exactus esse aliqui
 pecuniam* dici potest ; Cæciliusque eadem figura in
 Hypobolimæo AEschino usus videtur ;

Ego illud minus nihilo exigor portorium :
 id est ; *nihilominus exigitur de me portorium.*

C A P. XV.

*Passis velis, & passis manibus dixisse veteres non
 à verbo suo, quod est patior ; sed ab alieno, quod
 est pandor.*

AB eo quod est, *pando, passum* veteres dixerunt,
 non *pansum*, & cum præpositione, *expassum*,
 non, *expansum*. Cæcilius in Synaristosis :

Hæri verò prospexe eumce ex tegulis :

Hæc nunciasse, & flammeum expassum domi.

capillo quoque esse mulier passo dicitur, quasi porrecto
 & expanso ; & *passis manibus & velis passis* dicimus,
 quod significat diductis atque distentis. itaque Plau-
 tus in Milite glorioso, *a* littera in *e* mutata, per
 compositi vocabuli morem, *dispassis* dicit, pro eo
 quod est, *dispassis* :

*Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum actutum
 extra portam.*

Dispassis manibus patibulum quum habevis.

C A P. XVI.

De novo genere interitus Crotoniensis Milonis.

Milo Crotoniensis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade quinquagesima coronatum esse, exitum habuit vitæ miserandum & mirandum. quum jam natu grandis artem athleticam desisset, iterque faceret fortè solus in locis Italiæ silvestribus: quercum vidit proximè viam patulis in parte mediarimis hiantem. tum experiri, credo, etiam tunc volens an ullæ sibi reliquæ vires adessent, immisiss in cavernas arboris digitis diducere & rescindere quercum conatus est, ac mediâ quidem partem discidit divellitque. quercus autem in duas diducta partes, quum ille, quasi perfectò quod erat connixus, manus laxasset, cessante vi rediit in naturam; manibusque ejus retentis incluisque stricta denuo & cohæsa, dilacerandum hominem feris præbuit.

C A P. XVII.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibiis canere desierint, quum patrium istum morem canendi haberent.

Alcibiades Atheniensis quum apud avunculum Periclen puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur; & arcessi Pericles Antigenidam tibicinem jussisset, ut eum canere tibiis, quod honestissimum tum videbatur, doceret; traditas sibi tibiis, quum ad os adhibuisset inflassetque, pudefactus oris deformitate abjecit infregitque. ea res quum percrebuisset; omnium tum Atheniensium consensu disciplina tibiis canendi desita est. scriptum hoc est in commentario Pamphila nono & vicésimo.

C A P. XVIII.

Quod pugna belli civilis victoriaque C. Caesaris, quam vicit in Pharsalicis campis, nunciata predictaque est per cujusdam sacerdotis vaticinium eodem ipso die in Italia Patavij.

QUO C. Cæsar & Cn. Pompejus die per civile bellum signis collatis in Thessalia confixerunt, res accidit Patavij in Transpadana Italia memorari digna. Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotii religionibus venerandus, & castitate vitæ sanctus, repente mota mente conspiciere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari, ac deinde cedere alios, alios urgere, eandem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnae, impressionem, gemitus, vulnera, proinde ut si ipse in prælio versaretur, coram videre sese vociferatus est; ac postea subito exclamavit Cæsarem vicisse. Ea Cornelii sacerdotis hariolatio levis tum quidem visa est & vecors: magnæ mox admirationi fuit: quod non modò pugnae dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prælii exitus, qui erat prædictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis repræsentata est.

C A P. XIX.

Verba M. Varronis memoria digna, ex satira quæ inscribitur, $\omega\epsilon\iota$ ιδεοματων .

NON paucissimi sunt, in quos potest convenire id quod M. Varro dicit, in satira quæ inscribitur $\omega\epsilon\iota$ ιδεοματων . verba hæc sunt: Si, quantum opera sumpsi ut tuus pistor bonum faceret panem, ejus duodecimam philosophia dedisses; ipse bonus jampridem esses factus. nunc, illum qui vorunt, volunt emere milibus centum, te, qui novit, nemo centusis.

CAP.

C A P. X X.

Notata quadam de Euripidis poetæ genere, vita, moribus, deque ejusdem sine vita.

Euripidis poetæ matrem Theopompus agrestia olera vendentem victum quassisse dicit. patri autem ejus nato illo responsum est à Chaldæis, eum puerum, quum adolevisset, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatum esse. pater interpretatus athletam debere esse, roborato exercitatoque filii sui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatem receptus non est. post Eleusinio & Thesæo certamine pugnavit, & coronatus est. mox, à corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagoræ & Prodicis rhetoris, in morali autem philosophia Socratis, tragediam scribere natus annos duodeviginti adortus est. Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse tetram & horridam, quam nos vidimus; in qua Euripides tragedias scriptitarit. mulieres ferè omnes in majorem modum exosus fuisse dicitur. sive quòd natura abhorruit à mulierum cœtu, sive quòd duas simul uxores habuerat, quum id decreto ab Atheniensibus factum jus esset; quarum matrimonii pertædebat. Ejus odii in mulieres Aristophanes quoque meminit, ἐν ταῖς προτέραις θερμοφοραζέσασιν, in his versibus:

Νῦν ἔν ἀπίσασιν παραινῶ εἰ λέγω,

Τῆτον θελάσῃ τ' ἀνδρα πολλῶν ἔνεκα.

Ἄγλα ἦδ' ἡμᾶς, ὡ γυναικες, δρᾶ κακὰ,

Ἄν ἐν ἀγροῖσι λαχάνοις αὐτὰς τεταφείσ.

Alexander autem AEtolus hos de Euripide versus composuit:

Ο ἥ Αναξαγόρας τρέφειμ' ἄρχαίς
 Στευφόνος μὲν ἐμοὶ γε εἶοικε προσήπειν,
 Καὶ μισογέλως, ἔ τω φαίην ἔδ' ἐ παρ' οἶνον
 Μεμαθηκώς, ἀλλ' ὅ, π' ἢ γέγειται, πούτ' αἶψ'
 Μέλι' ἢ σιρήναιον ἐτέλει χεῖ.

is, quum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturque eo rex familiariter, rediens nocte ab ejus cena canibus à quodam æmulo immixtis dilaceratus est: & ex his vulneribus mors secuta est. sepulcrum autem ejus & memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriæ quoque loco prædicarent, ἔπειτα δὲ μνήμῃ Εὐριπίδης ὤλετο πᾶ, quod egregius poëta morte obita sepultus in eorum terra foret. quamobrem quum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

C A P. XXI.

Quod à poëtis Jovis filii prudentissimi humanissimique, Neptuni autem ferocissimi & inhumanissimi traduntur.

PRæstantissimos virtute, prudentia, viribus, Jovis filios poëtæ appellaverunt, ut AEacum & Minoa & Sarpedona; ferocissimos & immanes & alienos ab omni humanitate, tamquam è mari genitos Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona & Scyrona & Læstrygonas.

C A P. XXII.

Historia de Sertorio duce, deque astu ejus commentitiisque simulamentis, quibus ad barbaros milites conciliandos conciliandosque sibi utebatur.

Sertorius vir acer, egregiusque dux, & tuendi regendique exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficillimis, & mentiebatur ad milites si mendacium prodesset, & literas compositas pro veris legebat, & fœnium simulabat, & falsas religiones conferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adjutabant. illud adè Sertorii nobile est. cerva alba eximie pulchritudinis & vivacissimæ celeritatis à Lusitano ei quodam dono data est. hanc sibi oblatam divinitus & instinctam Dianæ numine colloqui secum monereque & docere, quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit: ac, si quid durius videbatur quod imperandum militibus foret, à cerva sese monitum prædicabat. id quum dixerat: universi, tamquam si deo, libentes parebant. Ea cerva quodam die, quum incursum esset hostium nunciata, festinatione ac tumultu consternata in fugam se prorupit, atque in palude proxima delituit; & postea requisita perisse credita est. neque multis diebus post, inventam esse cervam Sertorio nunciatur. tum qui nunciaverat jussit tacere: ac, ne cui palam diceret, interminatus est: præcepitque ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret: admisis deinde amicis postridie, visum sibi esse ait in quiete cervam, quæ perisset, ad se reverti, & ut prius consuerat, quod opus esset factu, prædicare. tum Sertorio, quod imperaverat, significante cerva emissâ in cubiculum Sertorii introrupit. clamor factus, & orta admiratio est: eaque hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoria proditum est,

ex iis

ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, quum multis præliis superatus esset, neminem umquam ab eo descivisse: quamquam id genus hominum esset mobilissimum.

C A P. XXIII.

De atatibus historicorum nobilium Hællanici, Herodoti, Thucydidis.

Hællanicus, Herodotus, Thucydides, historiæ scriptores in isdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longè distantibus fuerunt ætatibus. nam Hællanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus videtur: Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides quadraginta. scriptum hoc in libro undecimo Pamphilæ.

C A P. XXIV.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis scripsit, de comicis Latinis iudicavit.

Sedigitus in libro, quem scripsit de poëtis, quid de iis sentiat qui comædias fecerunt, & quem ex omnibus præstare cæteris putet, ac deinceps quo quemque in loco & honore ponat, his versibus suis demonstrat:

Multos incertos certare hanc rem vidimus,

Palmam poëta comico cui deserant.

Eum meo iudicio errorem dissolvam tibi:

Ut contra si quis sentiat nihil sentiat.

Cæcilio palmam Statio do comico.

Plautus secundus facile exsuperat cæteros.

Dein Navius, qui fervet, pretium tertium est:

Si erit, quod quarto; dabitur Licimo.

Post insequi Licinium facio Attilium.

In sexto sequitur hoc loco Terentius.

Turpilus

Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
 Nono loco esse facile facio Luscium.
 Decimum addo causa antiquitatis Ennium.

C A P. XXV.

De verbis quibusdam novis, que in Cn. Matij mimiambis offenderamus.

C N. Matius vir eruditus in mimiambis suis non absurdè neque absonè finxit. recentatur, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεύται. Versus, in quibus hoc verbum est, hi sunt:

Fanjam albicaescit Phæbus & recentatur
 Commune lumen hominibus volaptâsque.

Idem Matius in isdem mimiambis edulcare dicit: quod est, dulcius reddere, in his versibus:

Quapropter edulcare convenit vitam;
 Curaeque acerbas sensibus gubernare.

C A P. XXVI.

Quibus verbis Aristoteles philosophus definiert syllogismum: ejusque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

A Ristoteles quid syllogismus esset his verbis definiit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων πρῶν ἕτερον η τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. ejus definitionis non videbatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: Syllogismus est oratio, in qua consensus quibusdam & concessis, aliud quid, quam qua concessa sunt, per ea que concessa sunt, necessario conficitur.

CAP. XXVII.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid concilium; atque inibi quædam ejusmodi.

IN libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, *calata comitia* esse, quæ pro collegio pontificum habentur aut regis aut flaminum inaugurandorum causa. eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatim calari, id est, convocari: centuriata per cornicinem: idem comitiis, quæ calata appellari diximus, & sacrorum detestatio & testamenta fieri solebant. tria enim genera testamentorum fuisse accepimus, unum, quod calatis comitiis in populi concione fieret: alterum in procinctu, quum viri ad prælium faciendum in aciem vocabantur, tertium per familiæ emancipationem, cui æs & libra adhiberetur. in eodem Lælii Felicis libro, hæc scripta sunt: *Is qui non universum populum, sed partem aliquam adesse jubet, non comitia, sed concilium edicere debet. tribuni autem neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re possunt: ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita appellantur quæ tribunis plebis ferentibus accepta sunt: quibus rogationibus antè patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo jure, quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur.* Item in eodem libro hoc scriptum est: *Quum ex generibus hominum suffragium feratur, curiata comitia esse: quum ex censu & ætate, centuriata: quum ex regionibus & locis, tributa. centuriata autem comitia intra pomerium fieri fas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari jus non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum: quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.*

CAP. XXVIII.

Quòd erravit Cornelius Nepos quum scripsit Ciceronem
tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio
dixisse.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur; quum eum scripsit tres & viginti annos natum primam causam iudicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Consulibus ante diem III nonas Januarias M. Cicero natus est, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus consulibus causam privatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & viginti anni reperiuntur. neque dubium est quin post annum, quàm pro Quintio dixerat, Sex. Roscium reum parricidii defenderit, annos jam septem atque viginti natus, L. Sulla Felice Q. Metello Pio consulibus. in qua re etiam Fenestellam errasse Peditanus Asconius animadvertit, quòd eum scripserit sexto vicesimo ætatis anno pro Sex. Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quàm Fenestellæ error est, nisi quis vult in animum inducere, studio amoris & amicitiae adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium suppressisse: ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodum adolescens videretur. illud aded ab utriusque oratoris studiosis animadversum & scriptum est; quòd Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint, alter *ἢ ἀνδραγαθῶν* & *ἢ ἢ πρὸς Περικλέους* septem & viginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimoque & vicesimo pro Sex. Roscio. vixerunt quoque non nimis numerum annorum diversum,

versum, alter tres & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

C A P. XXIX.

Quali figura orationis & quam nova L. Piso annalium scriptor usus sit.

DUæ istæ in loquendo figuræ notæ satis usitatæque sunt, *Mihi nomen est Julio & mihi nomen est Julii.* tertiam figuram novam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. verba Pisonis hæc sunt. *L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere: eumque orat uti sua voluntate Romam contendat. quia Tarquinium, inquit, nomen esset. hoc proinde est, tamquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.*

C A P. XXX.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, eujatis lingua vocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.

QUæ ab alio genere vitæ detriti jam & retorridi ad litterarum disciplinas seriùs adeunt, si fortè idem sunt garruli natura & subargutuli, oppidò quam fiunt in litterarum ostentatione inepti & frivoli. quod genus profectò ille homo est, qui de *petorritis* nuper argutissimas nugas dixit. nam quum quæreretur *petorritum* quali forma vehiculum eujatisque linguæ vocabulum esset: & faciem vehiculi e mentitus est longè alienam falsamque, & vocabulum Græcum esse dixit; atque id significare volucres rotas interpretatus est: commutataque una littera *petorritum* esse dictum volebat, quasi *petorotum*. scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo contendit. Ego quum Probi multos admodum commentationum libros anquisierim, neque scriptum in his inveni,

nec

nec usquam alioqui Probum scripsisse credo. *petorritum* enim est non ex Græca dimidiatum, sed totum transalpis. nam est vox Gallica. id scriptum est in libro M. Varronis quartodecimo rerum divinarum. quo in loco Varro, quum de petorrito dixisset, esse id verbum Gallicum; *lanceam* quoque dixit, non Latinum, sed Hispanicum verbum esse.

C A P. XXXI.

Quæ verba legaverint Rhodii ad hostium ducem Demetrium, quum ab eo obsiderentur, super illa incluta Jalyfi imagine.

RHodum insulam celebritatis antiquissimæ, oppidumque in ea pulcherrimum ornatissimumque, obsidebat oppugnabatque Demetrius dux ætatis suæ inclutus: cui à peritia disciplinaque faciendi obsidii, machinarumque sollertia ad capienda oppida reperatarum, cognomentum *παιδοκτητής* fuit. tum ibi in obsidione illa ædes quasdam publicè factas, quæ extra urbis muros cum parvo præsidio erant, aggredi & vastare atque absumere igni parabat. in his ædibus erat memoratissima illa imago Jalyfi, Protogenis manu facta illustris pictoris: cujus operis pulchritudinem præstantiamque ira percitus Rhodius invadebat. mittunt Rhodii ad Demetrium legatos, cum his verbis: Quæ, malum, inquirunt, ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio ædium facto disperdere? nam si nos omnes superaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam poteris. sin verò nos vincere obsidendo nequiveris; petimus, consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione desita, & imagini & civitati pepercit.